

L'expressió interrogativa *per què?*

Jaume Casassas

Posem aquí l'atenció en aquesta coneguda i habitual pregunta i ens proposem endinsar-nos en l'anàlisi del seu significat o significats, a fi de treure'n conclusions.

D'entrada, el primer que a tothom suggereix aquesta expressió és la idea que estem davant la prototípica pregunta que demana per la causa d'un fet, d'alguna cosa. D'exemples amb aquest sentit en podem trobar una bona colla en moltes i variades situacions:

- (1) *Que plores? Per què? —Perquè estic trist! —I per què estàs trist? —Doncs perquè...*
 (2) *Te n'alegres? Per què? —Perquè em fa gràcia! —I per què te'n fa? —Doncs perquè...*
 (3) *No penso anar-hi! —Ah no? Per què? —Perquè no em trobo bé i no em ve de gust...*

Però si ens hi fixem bé, també són possibles situacions en què de vegades es formula aquesta pregunta simplement per a demanar una explicació o alguna raó que doni compte del capteniment de qui és preguntat; explicacions o raons que de vegades inclouen una causa i de vegades inclouen una finalitat, o bé totes dues alhora. Vegem-ne un exemple on s'explicita clarament la finalitat d'una acció:

- (4) *Estudies piano. Per què? —Per a poder estudiar orgue més endavant!*

De fet, en l'acció d'*estudiar orgue* hi conflueixen dos significats, el primer, causal (*perquè vol estudiar orgue*, causa de l'acció d'*estudiar piano*), el segon

final (*perquè pugui estudiar orgue*, finalitat de l'acció d'*estudiar piano*). Aquí, el mode de la forma verbal dels verbs *voler* i *poder* ens informa del caràcter causal (*vol*, en mode indicatiu, dins de *perquè vol estudiar orgue*) i final (*pugui*, en mode subjuntiu) respectivament¹. Però l'exemple parla de *poder estudiar orgue*, és a dir, *perquè pugui estudiar orgue*. De fet, l'existència del verb *poder*, aquí en reforça el caràcter final i n'amaga el causal, per aquesta raó diem que s'explicita clarament la finalitat de l'acció, i consegüentment hi consignem la preposició *per a*².

Com a cas semblant a aquest, podem esmentar un altre exemple, extret del conegut conte de la Caputxeta Vermella:

- (5) *Àvia, per què tens aquests ulls tan grossos? —Per a veure't més bé!*

Una diferència cabdal entre el cas de (4) i el de (5) rau en la naturalesa del predicat en la pregunta: en l'estudi del piano hi ha l'expressió d'una acció voluntària, en canvi el fet de tenir els ulls grossos o petits és un fet que més aviat determinen les circumstàncies, que no depèn

de la voluntat de qui té els ulls, i que per tant, no hi pot haver l'expressió d'una acció voluntària (i a més, fóra un disbarat, un contrasentit, afirmar que el fet de *veure més bé* és la causa de *tenir els ulls grossos*; és evident, doncs, que n'és tan sols la finalitat)³.

En l'anàlisi següent descobrim encara un nou significat, ben diferent dels anteriors:

La forma verbal dels verbs *voler* i *poder* ens informen del caràcter causal i final

1 El fet que la forma verbal que segueix a aquesta conjunció *perquè* estigui expressada en mode indicatiu o en mode subjuntiu ens indica la natura de la seva funció, causal o final, respectivament. L'expressió *perquè pugui estudiar orgue* és sinònima de l'expressió *per a poder estudiar orgue*, totes dues finals, per tant.

2 Prototípicament *per a* és la preposició que expressa la idea de finalitat, objectiu, etc. (i també, en altres casos, expressa la idea de destí, beneficiari, etc.).

3 De les diverses alternatives de sintaxi d'aquestes preposicions, aquí optem per la que regeix la redacció de la Nova Gramàtica de l'IEC mateix, que és la que fa que la idea expressada en la nota anterior continuï essent vàlida en cas de preposició seguida d'infinitiu. En aquest context, també doncs, la finalitat va amb la preposició *per a*.

(6) *Pots retornar-me la part de la comanda que no hagi venut o bé pagar-me l'import del seu valor si vols mantenir-la en estoc. Rumia-t'ho i ja em diràs per què optes! —Ja ho tinc decidit! Ja tinc clar per què opto! —Ah si? Per què? Per què optes? —Doncs mira, opto per retornar-te la part de la comanda no venuda.*

Aquí, la pregunta *Per què?* no és formulada per a demanar ni per la causa, ni per cap raó o explicació del que fa o deixa de fer l'interlocutor que és interrogat⁴. Simplement demana per quina de les dues alternatives ha optat. Fixem-nos en la doble pregunta *Per què? Per què optes?* Això respon al fet de voler deixar clar que no es demana per la causa del fet d'optar, ans per allò que ha optat, per la decisió presa. També podem enfocar la nostra mirada allà on la pregunta *Per què?* no apareix aïllada (*Per què estudies piano?* i *Per què optes?*, per exemple) per a adonar-nos que el primer cas és el d'una pregunta que demana per la causa (o per les raons d'una decisió) i l'altre no.

Resumim. Tenim tres significats de l'expressió interrogativa analitzada: 1) Demanar o preguntar per **la causa** d'una acció, una decisió, un fet, alguna cosa; 2) Preguntar per **l'explicació** o les raons d'un fet, d'una decisió, d'alguna cosa; 3) Demanar per **l'objecte preposicional** d'una acció verbal quan aquest verb té com a complement propi un complement regit per la preposició *per* (complement de règim preposicional). De fet, el significat 1) podem considerar-lo com cas especial dintre del significat 2), perquè les preguntes per les causes, en general, podem incloure-les dins del conjunt general de les preguntes per les raons o explicacions genèriques sobre els fets o actes dels responsables de les accions verbals.

Més enllà que com a conclusió puguem afirmar que la perífrasi interrogativa *Per què?* és polisèmica, com acabem de veure, el que acabem d'exposar obre la porta a noves preguntes i, per tant, a noves anàlisis. Per exemple: l'expressió interrogativa *Per a què?* és polisèmica? També la pregunta: quan es tracta d'un complement preposicional (de preposició *per*, o *per a*), ¿com podem estar segurs que no estiguem realment davant d'un cas de complement de règim preposicional o bé d'un de causal o final? O bé aquesta altra: força sovint, les perífrasis **VOLER + INFINITIU** i **PODER + INFINITIU** quan són precedides per la preposició simple (*per*) o composta (*per a*) actuen respectivament com a complements causals i finals; ¿és així sempre en tots els casos? En quins casos no?

En els pròxims números de la nostra revista mirarem de respondre aquestes qüestions tot fent les anàlisis corresponents, i mirarem d'arribar a noves conclusions. |

⁴ Podem trobar i construir nous exemples amb altres verbs, a més d'*optar*. Tots ells admeten complement de règim amb la preposició *per*: *apostar*, *lluitar*, *decidir-se*, *demanar*, *destacar*, *desviure's*, *esforçar-se*, *frisar*, *lluitar*, *maldar*, *pregar*, *preguntar*, *vetllar*, *votar* i alguns altres.